

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 27 mars 1941 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om pension eller avskedsersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering.

I en inom andra kammaren väckt motion nr 141, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hemställer herr *Hällgren* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om att till växelstationsföreståndare vid station med minst 20 abonnenter, som entledigats eller kommer att entledigas till följd av växelstations automatisering och som efter uppnådda 18 års ålder under minst 10 år innehaft anställning såsom föreståndare eller biträde vid växelstation, skall utgå antingen pension — därest vederbörande uppnått en ålder av 50 år samt, om anställningen fått fortgå, skulle vid uppnådda 55 års ålder kunnat uppvisa 15 anställningsår — med de belopp och på de villkor i övrigt, som angivas i kungl. kungörelsen den 7 december 1934 angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst (S. F. nr 585/1934)

eller eljest avskedsersättning beräknad efter 8 kronor för varje full månad vederbörande varit anställd; samt

att till växelstationsföreståndare vid station med mindre än 20 abonnenter, som entledigas till följd av växelstationens automatisering och som efter uppnådda 18 års ålder innehaft anställning som föreståndare eller biträde vid växelstation, skall utgå avskedsersättning efter sådana grunder att vid en tjänstetid av 10 men ej 15 år utgår 25 kr., vid 15 men ej 20 år 37: 50 kr., vid 20 år och därutöver 50 kr. för varje vid stationen befintligt abonnemang, dock lägst 100 kr.»

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Bestämmelser angående understöd eller avskedsersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering, finnas meddelade i ett *kungl. brev av den 18 oktober 1940*. Bestämmelserna i fråga äro av följande innehåll.

Årlig ersättning enligt föreskrifter, meddelade genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 januari 1935 angående bemyndigande för telegrafstyrelsen att tilldela ur telegrafverkets tjänst entledigad icke-ordinarie personal årligt

understöd, må av telegrafstyrelsen utbetalas jämväl till föreståndare för *växelstation med 35 eller flera abonnenter*, vilken efter utgången av år 1936 entledigats eller framdeles kommer att entledigas till följd av växelstationens automatisering samt vid tidpunkten för entledigandet uppnått 50 års ålder och innehar 15 tjänsteår, vilka, såvida särskilda skäl icke föranleda undantag, böra hava infallit i obruten följd omedelbart före entledigandet.

Telegrafstyrelsen må vidare utbetala avskedsersättning, beräknad efter åtta kronor för anställningsmånad, till sådan föreståndare för *växelstation med minst 20 abonnenter*, vilken efter utgången av år 1936 entledigats eller framdeles kommer att entledigas till följd av växelstationens automatisering och som icke kan komma i åtnjutande av årlig ersättning, varom nyss nämnts, men i avseende å tjänsteåren uppfyller de villkor, som enligt vad ovan sagts skola gälla för erhållande av sådan ersättning.

Med avseende å tillkomsten av ifrågavarande bestämmelser må anföras följande.

I skrivelse den 2 juli 1938 hemställde *telegrafstyrelsen* hos Kungl. Maj:t om bemyndigande att utbetala ersättning till personal, som entledigades till följd av växelstations automatisering. Till stöd härför anförde telegrafstyrelsen i huvudsak följande.

Genom den automatisering av landsbygdens telefonstationer, som i viss utsträckning redan påbörjats, blir växlingspersonal vid de av automatiseringen berörda stationerna antingen helt obehövlig eller erforderlig i betydligt mindre utsträckning än tidigare. För den personal, som till följd härav blir övertalig, torde endast i undantagsfall annan sysselsättning vid telegrafverket kunna beredas.

Utvecklingen mot automatisk telefondrift kommer därigenom självfallet att för den växlingspersonal, som måste entledigas, innebära olägenheter, särskilt om vederbörande för sin utkomst är beroende av inkomsten från telefontjänsten och uppnått en levnadsålder, som avsevärt försvårar erhållandet av annan sysselsättning. Någon formell skyldighet att utgiva gottgörelse för i detta sammanhang utebliven arbetsinkomst från telegrafverket lär visserligen icke åvila telegrafverket, enär all ifrågakommande personal efter uppsägning kan avskedas, men styrelsen finner det likafullt rimligt, att dylik ersättning i vissa fall utbetalas. Det bör nämligen beaktas, att det här vanligen gäller personer, som vid antagningen torde hava förutsatt, att de, så länge dem åliggande arbete utfördes till belåtenhet, skulle få kvarstanna å sina respektive befattningar, och alltså icke räknat med att till följd av tekniska förändringar mista sin sysselsättning och därmed i många fall också sin bärning.

Anställningsförhållandena för den personal, varom här är fråga, äro väsentligt olika vid stationer med 35 eller flera helårsabonnemang och vid mindre stationer.

Vid stationer med 35 eller flera helårsabonnenter, d. v. s. stationer, vid vilka tillämpas den s. k. abonnemangstaxa I, bekostar telegrafverket lokal och betjäning. Stationens föreståndare är anställd hos telegrafverket, vanligen genom kontrakt. Kontraktsanställd växelstationsföreståndare åtnjuter en, huvudsakligen i förhållande till abonnentantalet beräknad årsersättning för stationens skötsel och har att själv anställa och avlöna eventuellt erforderliga biträden. Kontraktet stipulerar understundom skyldighet

för föreståndaren att tillhandahålla stationslokal, i vilket fall ersättningen givetvis beräknas med hänsyn härtill. I andra fall ingår fri bostad i en av telegrafverket ägd eller förhyrd lägenhet, vanligen i anslutning till stationslokalen, såsom del i avlöningsförmånen.

Vid stationer med mindre än 35 helårsabonnemang, d. v. s. stationer vid vilka tillämpas den s. k. abonnemangstaxa II, anvisa som regel abonnenterna själva lokal och anställa betjäning samt svara för därmed förbundna kostnader. Till föreståndare antagas vanligen personer med stillasittande arbete, vilka kunna sköta växlingen såsom en bisyssla, eller också lämnas uppdraget såsom växelstationsföreståndare till någon av medlemmarna i en familj, där jämväl övriga familjemedlemmar bruka hjälpa till med växlingsarbetet. Stationslokalen inredes så gott som undantagslöst i bostaden hos den person, som abonnenterna — efter telegrafverkets godkännande — anställt för växlingens skötande. Huvudparten av växelstationsföreståndarens inkomst kommer också direkt från abonnenterna. Inkomsten från telegrafverket inskränker sig huvudsakligen till ersättning för expediering av lands- och eventuella riksledning samt viss ersättning för från allmänna samtalsapparater avgående telefonsamtal.

Vid bedömning av frågan om gottgörelse till personal, som entledigas till följd av växeltelefonstations automatisering, får man skilja mellan stationer med 35 eller flera helårsabonnenter och stationer med mindre än 35 helårsabonnemang. Vid det förra slaget av stationer, för vilka lokal och betjäning bekostas av telegrafverket, utser och antager telegrafverket föreståndare. Arbetet är här av den omfattning, att det så gott som undantagslöst kan anses som vederbörandes huvudsakliga sysselsättning. Telegrafstyrelsen anser därför skäligt, att föreståndare vid denna grupp av stationer under vissa förutsättningar beredes ekonomisk gottgörelse vid avskedande till följd av automatisering.

Vid station med mindre än 35 helårsabonnemang, där alltså abonnenterna själva anställa och i huvudsak avlöna föreståndare samt bestrida kostnaderna för stationslokal, kan telegrafverket självfallet icke anses hava samma skyldighet. Abonnentantalet vid dessa stationer växlar mellan 5 och 34 abonnenter, varför arbetet med skötseln av stationen blir mycket varierande. Särskild ersättning bör ifrågakomma endast vid station av sådan storlek, att arbetet med densamma skötsel kan anses hava utgjort föreståndarens huvudsakliga sysselsättning. Efter samråd med vederbörande personalorganisation har, för att få en praktisk gräns härutinnan, överenskommit, att detta skall anses vara fallet vid stationer med 20 eller flera helårsabonnemang. Naturligtvis kan arbetet även vid mindre stationer, exempelvis vissa förmedlingsstationer, i enstaka fall vara av så krävande natur, att det giver föreståndaren full sysselsättning och alltså motiverar gottgörelse, men dessa undantag böra då i detta hänseende bli föremål för särskild prövning av telegrafstyrelsen.

Även vid taxa-II-stationer gäller givetvis, att vederbörande föreståndare för att komma i åtnjutande av ersättning skall fylla vissa villkor.

Vad därefter beträffar *den biträdande personalen* vid växelstationerna, är denna icke anställd av telegrafverket, och någon ekonomisk kompensation från telegrafverket torde icke behöva förekomma.

För att gottgörelse skall utgå, har styrelsen tänkt sig en anställningstid av minst 10 år, räknade från den tidpunkt då vederbörande uppnått 18 års ålder eller samma åldersgräns som numera gäller för summarisk pension.

Därvid skulle emellertid som regel icke medräknas sådan anställning, för vilken särskild avgångsersättning på grund av innehavd tjänst vid telegrafverket redan förut uppburits, och ej heller tjänstetid vid station med mindre än 20 abonnenter. Däremot bör efter telegrafstyrelsens beprövande kunna medräknas tid, under vilken vederbörande, efter uppnådda 18 år, tjänstgjort som biträde vid växelstation med mer än 20 abonnenter, därest tjänstgöringen varit av normal omfattning och utgjort vederbörandes huvudsakliga sysselsättning.

Gottgörelse bör icke utgå, om telegrafverket skaffar vederbörande annat likartat arbete i telegrafverkets tjänst eller om sådant arbete avvisas.

Rätten till gottgörelse föreslås skola prövas av telegrafstyrelsen.

Ifrågakommande ersättning synes styrelsen böra utgå antingen i form av pension eller i form av avskedsersättning — det ena eller det andra beroende på vederbörandes anställningstid och levnadsålder.

Bestämmelserna för *pensions* erhållande i samband med entledigande till följd av växeltelefonstations automatisering synas styrelsen i tillämpliga delar böra överensstämma med föreskrifterna angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, Kungl. Maj:ts kungörelse den 7 december 1934 (S. F. S. nr 585). Telegrafstyrelsen anser emellertid, att den i nämnda kungörelse förutsatta levnadsålder, vid vilken rätt till pension må inträda, bör sänkas till 50 år, en åldersgräns som helt sammanfaller med den i Kungl. Maj:ts proposition den 3 mars 1938, nr 246, för vissa fjärdingsmän föreslagna och som syntes lämplig jämväl av den anledningen, att det här huvudsakligen gäller kvinnliga arbetstagare.

I fråga om krav på anställningstid — på förenämnt sätt beräknad — föreslås en minskning från 15 till 10 år av den i ovanberörda kungörelse stadgade anställningstiden, under förutsättning att vederbörande, om anställningen fått fortgå, skulle vid uppnådda 55 år — som utgör den för telefonistbefattning fastställda pensionsåldern — kunna uppvisa en anställningstid av minst 15 år.

Pensionens storlek bör bestämmas i enlighet med vad som anges i 6 § förenämnda kungörelse den 7 december 1934.

Till entledigad, som, enligt vad tidigare sagts, skulle vara berättigad till gottgörelse men icke uppfyller de föreslagna fordringarna för pension, bör *avskedsersättning* kunna utbetalas med belopp, beräknat efter förslagsvis 8 kronor för varje full månad av vederbörandes på förut angivna sätt beräknade anställningstid.

På därom gjord framställning bör telegrafstyrelsen kunna medgiva utbyte av pension, vartill vederbörande är berättigad, mot avskedsersättning.

Automatiseringen av landsbygdens telefonväsende kommer att sträcka sig över mycket lång tidsperiod — snarare över än under 20 år. Att vid dylikt förhållande göra några mera exakta beräkningar av den ifrågakommande kostnaden är givetvis omöjligt. Verkställda överslagsberäkningar visa dock, att den årliga utgiftsökningen till följd av föreslagen gottgörelse till här ifrågavarande personal icke kan bli av den storleksordning, att den mera avsevärt lär inverka på telegrafverkets överskott.

Som en del växelstationer redan automatiserats, föreslår styrelsen, att ersättning enligt ovan angivna grunder må få utbetalas även till sådan genom automatiseringen av landsbygdens växelstationer avskedad personal, som avgått före de ifrågasatta bestämmelsernas tillkomst men efter den 1 januari 1937.

Över ifrågavarande framställning ävensom över en av *växelstationsföreståndarnas riksförbund* den 10 augusti 1938 avlåten framställning angående grunder för beredande av ersättning åt genom automatiseringen entledigade växelstationsföreståndare infordrade Kungl. Maj:ts utlåtande från *statskontoret*, som anförde i huvudsak följande.

Skötseln av telegrafverkets växelstationer är genom kontrakt anförtrödd enskilda personer å stationsorterna. Dessa kontrakt äro i väsentliga delar av växlande innehåll. Särskilt kommer detta till synes vid jämförelse mellan stationer med 35 eller flera helårsabonnenter och sådana stationer, som icke uppnått detta abonnentantal. Såsom regel torde i samtliga fall gälla, att den person å stationsorten, med vilken telegrafverket tecknat kontrakt angående växelstations skötsel, förbundet sig att förestå växelstationen samt svara för densamma behöriga skötsel. Vid stationsgrupp med 35 eller flera abonnenter har telegrafverket tillförsäkrat föreståndaren viss, huvudsakligen i förhållande till abonnentantalet beräknad, årlig ersättning (arvode) samt upplåtit åt honom lokal för växelstationsanläggning och bostad eller i fall, då föreståndaren upplåtit lokal, ersättning för såväl stationslokal som bostad. Erfordras biträden för växelstationens skötsel, har föreståndaren att själv anställa och avlöna sådana. Vid stationer med lägre abonnentantal än 35 åvilar det som regel abonnenterna att upplåta lokal och anställa betjäning samt att svara för därmed förbundna kostnader.

Statskontoret har med denna redogörelse velat påvisa, att den personal, som i allmänhet sysselsättes vid telegrafverkets växelstationer, icke har sådana anställningsförhållanden, som enligt 1934 års grunder för den statliga pensioneringen av statsmakterna ansetts böra utgöra en förutsättning för beviljande av pension. Ämbetsverket måste därför ur här angivna synpunkt ställa sig synnerligen tveksamt till telegrafstyrelsens föreliggande framställning.

Statskontoret vill emellertid erinra, att det i vissa fall intill år 1920 förekommit, att då omständigheterna varit av ömmande art, växelstationsföreståndare, som övergått i telegrafverkets tjänst, blivit genom riksdagens medverkan vid avgången tillförsäkrad ett årligt understöd. Sedermera genom Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1920, utfärdat i anslutning till ett av samma års riksdag meddelat beslut i ämnet, erhöll telegrafstyrelsen bemyndigande att på vissa villkor tilldela ur telegrafverkets tjänst entledigad icke-ordinarie personal, för vilken understöd tidigare plägat bestämmas av Kungl. Maj:ts och riksdagen, årligt understöd av verkets medel. De härvid meddelade bestämmelserna hava avsetts gälla även växelstationsföreståndare. Ifrågavarande bestämmelser blevo sedermera genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 januari 1935 med hänsyn till de genom kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) utfärdade s. k. summariska pensioneringsbestämmelserna jämkade i vissa avseenden.

Enligt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 16 januari 1935 gäller sålunda, att ur telegrafverkets tjänst avgången person, vilken icke enligt särskild författning eller eljest meddelade föreskrifter är berättigad till tjänstepension och som finnes icke böra erhålla pension enligt ovanberörda kungörelse den 7 december 1934, må, därest han befinner vara i behov av understöd, av telegrafstyrelsen tilldelas årligt understöd av telegrafverkets medel med lämpligt belopp, icke överstigande vad som motsvarar två tredjedelar av den årsinkomst, han senast åtnjutit från telegrafverket. Dylikt under-

stöd må dock, där ej särskilda omständigheter föranleda undantag, tilldelas allenast den, vars tjänstetid uppgår till minst 25 år, däri inberäknad den tid vederbörande före antagandet i telegrafverkets tjänst kan hava innehaft anställning vid enskilt telefontät, som övertagits av telegrafverket, eller såsom föreståndare för eller biträde vid sådan växelstation inom rikstelefontätet, vars betjäning antages av vederbörande abonnenter.

Telegrafstyrelsens föreliggande framställning går nu ut på, att sådan växelstationsföreståndare, som från och med den 1 januari 1937 eller senare entledigats eller som framdeles kommer att entledigas till följd av växelstationens automatisering, måtte efter styrelsens beprövande kunna tilldelas ersättning, bestämd efter andra grunder än dem, som nu gälla för de till ifrågakommande personalkategorier utgående understöd.

Det av växelstationsföreståndarnas riksförbund avlätna förslaget till grunder för beredande av ersättning åt genom automatiseringen entledigade växelstationsföreståndare är till sin uppbyggnad närmast jämförbart med den del av det av sakkunniga för utredning rörande ett statligt kaffemonopol år 1936 avgivna betänkande (statens offentliga utredningar 1936: 10), vari de sakkunniga föreslagit vissa ersättningsgrunder för sådan i kaffehandeln sysselsatt personal, som skulle bli arbetslös genom införandet av ett kaffemonopol. Förbundets föreliggande förslag innebär, att ersättning skulle utgå i vida större utsträckning än vad som skulle bli fallet vid en tillämpning av de av telegrafstyrelsen förordade grunderna.

Statskontoret vill — trots förut uttalade principiella betänkligheter — med hänsyn till den ställning statsmakterna redan tagit till frågan om att vid sidan av den författningsenligt ordnade statliga pensioneringen bereda ålderdomsunderstöd åt ifrågakommande personal icke motsätta sig, att växelstationsföreståndare, vars verksamhet upphört från och med den 1 januari 1937 eller senare till följd av växelstations automatisering, i vissa begränsade fall beredes ersättning av statsmedel, att utgå i form av årligt understöd.

Vid de överväganden, som statskontoret företagit rörande de grunder, efter vilka ersättning till ifrågakommande personal lämpligen bör beredas, har ämbetsverket stannat för den uppfattningen, att dessa grunder böra i görigaste mån anpassas till de understödsbestämmelser, som nu äro gällande och för vilka här ovan redogjorts, men samtidigt icke till någon del givas en vidare omfattning än den som skulle hava ifrågakommit vid en tillämpning av de allmänna statliga pensioneringsprinciperna.

Enligt statskontorets förmenande torde således understöd böra komma i fråga endast i sådana fall, då skötseln av växelstationen varit vederbörandes huvudsakliga sysselsättning och då samtidigt ett behov av understöd visar sig föreligga. I anslutning till vad nu gäller torde i den tid, som tages i betraktande för bedömning av understödets storlek, böra förutom verksamhetstiden vid telegrafverket få inräknas tid, varunder vederbörande kan hava bedrivit en motsvarande verksamhet vid enskilt telefontät, som övertagits av telegrafverket. Såsom villkor för erhållande av understöd i förevarande fall torde även böra gälla, att vederbörande uppnått viss levnadsålder. Mot den av telegrafstyrelsen i sådant avseende föreslagna åldersgränsen, 50 år — vilken överensstämmer med vad som gällt vid tilldelandet av årligt understöd åt befattningshavare, som entledigats vid genomförandet av 1925 års försvarsordning — har statskontoret intet att erinra. I fråga om verksamhetstidens längd, beräknad på nyss angivet sätt, finner sig statskontoret, i anslutning till den praxis som numera så gott som undantagslöst gäller vid

beviljandet av riksdagspensioner, böra föreslå en minimitid av 15 år, vilken alltså bör ligga i tiden före entledigandet.

Det synes statskontoret vidare motiverat, att en viss differentiering av understöden sker med hänsyn till förefintliga olikheter i antalet verksamhetsår. Statskontoret har härvid ansett det vara tillfyllest att uppdelade ifrågasvarande personal i två grupper med hänsyn till deras sammanlagda verksamhetstid, den första gruppen omfattande sådana fall, där tiden uppgår till 15 men ej 20 år, och den andra sådana, där den uppgår till 20 men icke 25 år. Beträffande föreståndare, vilka innehava en verksamhetstid av 25 år eller därutöver, förordar statskontoret en tillämpning av nu gällande bestämmelser, därvid dock såsom oeftergivligt villkor för understöd torde böra gälla, att vederbörandes arbete vid växelstation utgjort huvudsaklig sysselsättning. Då enligt sistnämnda bestämmelser understödet icke må bestämmas till högre belopp än vad som motsvarar två tredjedelar av den årsinkomst, vederbörande senast åtnjutit från telegrafverket, torde en skäligen avvägning vinnas, därest understödets maximibelopp för den första gruppen bestämmas till två femtedelar och för den andra gruppen till hälften av årslönen.

I samband med förevarande ärendes handläggning inom *finansdepartementet* upprättades härefter i departementet en promemoria i ämnet av följande innehåll:

De i telegrafstyrelsens förslag innefattade villkoren för ersättnings erhållande avvika i väsentliga hänseenden från de villkor, som föreskrivits genom 1935 års beslut angående ålderdomsunderstöd. Enligt telegrafstyrelsens förslag skulle sålunda till växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering, kunna utgå årligt understöd även till föreståndare för vissa stationer med abonnemangstaxa II, nämligen till stationer med mellan 20 och 34 helårsabbonenter, under det att enligt vad som blivit upplyst telegrafstyrelsen hittills strängt upprätthållit den principen, att endast föreståndare för stationer med abonnemangstaxa I, alltså stationer med minst 35 helårsabbonenter, kunna erhålla ålderdomsunderstöd enligt 1935 års beslut. Vidare skulle enligt telegrafstyrelsens föreliggande förslag ersättning utgå utan behovsprövning, medan ålderdomsunderstöd jämligt 1935 års beslut kan beviljas endast då behov av understöd är för handen. Å andra sidan äro de nu av telegrafstyrelsen föreslagna villkoren för ersättnings erhållande strängare än 1935 års bestämmelser därutinnan att enligt telegrafstyrelsens förslag vid beräkning av tjänstetid hänsyn må tagas allenast till sådan anställning vid växelstation, som utgjort vederbörandes huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, varemot enligt 1935 års beslut även viss annan anställningstid kan tillgodoräknas. Det synes kunna befaras, att de olika bedömningsgrunder, som alltså vid bifall till telegrafstyrelsens förslag skulle tillämpas alltefter som fråga vore om växelstationsföreståndare, som entledigats i anledning av växelstationens automatisering, eller om föreståndare, som avgått av åldersskäl utan samband med automatisering, i praktiken skulle vålla komplikationer och medföra resultat, som sakligt sett måste framstå såsom mindre tilltalande. Såsom exempel må anföras, att därest växelstationsföreståndare vid station med mellan 20 och 34 helårsabbonenter entledigas framemot 60 års ålder till följd av stationens automatisering han — under förutsättning av tillräckligt antal tjänstär —

enligt telegrafstyrelsens förslag skulle bliva berättigad till pension och detta utan hänsyn till föreliggande behov, under det att dylik växelstationsföreståndare, om stationen ej automatiserats, skulle vid avgång på grund av åldersskäl några år senare ej kunnat erhålla något som helst ålderdomsunderstöd, även om behov av understöd varit för handen.

Även i fråga om avvägningen av pensionsbeloppen torde lätt ojämnheter komma att uppstå vid genomförandet enligt telegrafstyrelsens förslag av särskilda pensioneringsbestämmelser för entledigade växelstationsföreståndare vid sidan om det hittills tillämpade systemet med ålderdomsunderstöd.

På skäl som nu antytts och då lämpligheten av att över huvud taget vid beviljande av årliga understöd åt nu ifrågavarande personalkategori tillämpa de i kungörelsen 585/1934 innefattade pensioneringsgrunderna torde kunna ifrågasättas, synes i första hand böra tagas under övervägande, huruvida icke en lämplig form för beredande av årliga understöd, varom nu är fråga, skulle kunna vinnas genom närmare anknytning till 1935 års bestämmelser. Det av statskontoret avgivna förslaget synes härvid kunna tagas till utgångspunkt, dock möjligen med jämkning av de i detta förslag innefattade tjänstårsberäkningsreglerna till närmare överensstämmelse med vad som gäller enligt 1935 års beslut. Beredandet av ersättning, som nu avses, skulle sålunda kunna i huvudsak regleras genom meddelandet av föreskrift, att understöd enligt 1935 års grunder — i här förevarande sammanhang lämpligen benämnt »ersättning» — må kunna av telegrafstyrelsen beviljas även åt i anledning av växelstations automatisering entledigad växelstationsföreståndare, som vid tidpunkten för entledigandet uppnått 50 års ålder och vid samma tidpunkt kan räkna 15 tjänstår. Givetvis bör viss differentiering av ersättningsbeloppen ske med hänsyn till förefintliga olikheter i antalet verksamhetsår. Mot vad statskontoret därutinnan anförts synes sakligt sett intet vara att erinra, och det synes möjligen även vara lämpligt att Kungl. Maj:t, såsom statskontoret förutsatt, fastställer maximibelopp i enlighet med statskontorets förslag.

Därest beviljande av pension begränsas till fall, som nu angivits, synes frågan om beredande av engångsersättningar i samband med entledigande i viss mån komma i annat läge. På sätt av det föregående framgår innebär vad här ifrågasatts bland annat den avvikelser från telegrafstyrelsens förslag, att föreståndare vid växelstation med abonnemangstaxa II skulle — i likhet med vad som gäller i fråga om hans rätt till ålderdomsunderstöd enligt 1935 års beslut — vara utesluten från möjligheten att erhålla årlig ersättning, även om han av sin anställning haft huvudsaklig sysselsättning. Särskilt då fråga är om dylik anställningshavare synes fall kunna uppstå, då anställningshavaren i samband med den nödvungna avgången icke skulle bliva tillfyllest gottgjord genom en engångsersättning, beräknad i enlighet med telegrafstyrelsens förslag. Det synes därför vara förtjänt av övervägande, huruvida icke avskedsersättningen åtminstone för vissa fall må kunna bestämmas enligt för anställningshavaren något förmånligare beräkningsgrund än den som innefattas i telegrafstyrelsens förslag.

I infortrat förnyat utlåtande förklarade *telegrafstyrelsen*, att styrelsen ansåge sig icke böra motsätta sig en lösning av frågan om ersättning till växelstationsföreståndare efter i huvudsak de grunder, som framförts i den inom finansdepartementet upprättade promemorian.

Härefter utfärdade Kungl. Maj:t den 18 oktober 1940 bestämmelser i ämnet av det innehåll, som framgår av den ovan inledningsvis lämnade redogörelsen.

Till stöd för det förslag, som innefattas i den nu föreliggande *motionen*, hava motionärerna anfört bland annat följande:

Inom de organiserade växelstationsföreståndarnas led har man vänt sig emot den i de av Kungl. Maj:t fastställda ersättningsbestämmelserna stipulerade behovsprövningen. Bland annat kan denna befaras medföra, att äldre om sin egen ekonomi skötsamma föreståndare, vilka kanske utfört ett livslångt och uppoffrande arbete i telegrafverkets tjänst, bliva tillbakasatta i förhållande till den som om sin ekonomi varit mindre aktsam. Det torde anses vara skäligt, att till beloppet fastställda pensioner utan behovsprövning utgå till sådana föreståndare vid automatiserad växelstation, vilka i övrigt fylla de villkor som uppställas för ersättnings erhållande. Det torde i detta sammanhang vara befogat upptaga till prövning, huruvida det icke vore skäligt att ersättning efter vissa grunder utginge även till föreståndare vid station med lägre abonnentantal än 20 under förutsättning att föreståndaren under längre tid innehafvt sin anställning. Härvid torde beaktas att föreståndarna vid sådana stationer mången gång utfört en verklig kulturgärning, då de med åsidosättande av egen bekvämlighet för en ringa ersättning utfört sin telefonpassning. Stationer av detta slag äro mest tillfinnandes i obygder eller å platser med gles bebyggelse, vadan föreståndaren oftast härigenom varit urståndsatt att medverka till någon större ökning av abonnentantalet. Sådan ersättning torde även kunna anses befogad ur den synpunkten, att den betalning vederbörande erhållit under sin anställning icke stått i rimlig proportion till den för uppdragets fullgörande offrade tiden.

Enligt av telegrafstyrelsen lämnade uppgifter utgjorde vid utgången av år 1938 antalet växelstationer med 35 eller flera abonnenter 1 753, med mellan 20 och 34 abonnenter 552 samt med mindre än 20 abonnenter 2 822. Av de växelstationsföreståndare, som sedan år 1937 avgått på grund av automatiseringen, hava 19 erhållit årlig ersättning, i flertalet fall med belopp av 600 kronor, varjämte 11 erhållit avskedsersättning med belopp, varierande mellan 1 544 och 3 680 kronor. Å den årliga ersättningen utgå dyrtidstillägg och kristillägg.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har Kungl. Maj:t den 18 oktober 1940 utfärdat bestämmelser angående dels årlig ersättning, dels ock avskedsersättning åt växelstationsföreståndare, som efter utgången av år 1936 entledigats eller framdeles kommer att entledigas till följd av växelstations automatisering. Till grund för dessa bestämmelser har legat ett av telegrafstyrelsen i ämnet framlagt förslag, över vilket statskontoret avgivit utlåtande, varefter hithörande spörsmål behandlats i en inom finansdeparte-

Utskottet.

mentet upprättad promemoria, vilken underställts telegrafstyrelsen och av styrelsen i huvudsak lämnats utan erinran.

De av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelserna hava anpassats till de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande år 1935 utfärdats angående årligt understöd (ålderdomsunderstöd) åt ur telegrafverkets tjänst avgångna personer, vilka icke enligt särskild författning eller eljest meddelade föreskrifter äro berättigade till tjänstepension och som finnas icke böra erhålla pension enligt de s. k. summariska arbetarpensionsreglerna i kungörelsen 585/1934. Till den personal, som hänförts under 1935 års föreskrifter, höra bland andra växelstationsföreståndarna. Enligt nämnda föreskrifter må telegrafstyrelsen tilldela ur telegrafverkets tjänst avgången växelstationsföreståndare, som är i behov av understöd och vars tjänstetid uppgår till minst 25 år, årligt understöd med belopp, motsvarande högst två tredjedelar av senast åtnjuten årsinkomst från telegrafverket. Dylikt understöd beviljas emellertid endast föreståndare för stationer med abonnemangstaxa I, d. v. s. stationer med minst 35 helårsabbonenter. Ifrågasvarande föreståndare äro nämligen till skillnad mot föreståndarna för mindre stationer direkt anställda av telegrafverket, och deras arbete i telegrafverkets tjänst får anses utgöra deras huvudsakliga sysselsättning. Även i 1940 års bestämmelser om ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering, begränsas uttryckligen rätten till årligt understöd till föreståndare för stationer med minst 35 helårsabbonenter. För erhållande av årligt understöd enligt sistnämnda bestämmelser erfordras, att vederbörande vid tidpunkten för entledigandet uppnått 50 års ålder och innehar 15 tjänstår. Reglerna för beräkning av tjänstetid äro desamma, som gälla enligt 1935 års bestämmelser för ålderdomsunderstöd. Det må anmärkas, att dessa regler äro gynnsammare för personalen än de regler, som tillämpas vid den statliga arbetarpensioneringen. Understöden vid förtidsavgång enligt 1940 års bestämmelser utgå efter en tjänstetid av 25 år med samma belopp som ålderdomsunderstöden enligt 1935 års bestämmelser. Vid kortare tjänstetid tillämpas en viss nedsättning i beloppen.

Enligt 1940 års bestämmelser må vidare avskedsersättning, beräknad efter åtta kronor för anställningsmånad, utgå till sådana föreståndare för växelstation med minst 20 abonnenter, vilka efter utgången av år 1936 entledigats eller framdeles komma att entledigas till följd av växelstations automatisering och som icke kunna komma i åtnjutande av årlig ersättning, varom nyss nämnts. Nämnda nedre storleksgräns för växelstationerna har fixerats efter samråd mellan telegrafstyrelsen och vederbörande personalorganisation. Jämväl för erhållande av avskedsersättning erfordras en tjänstetid av minst 15 år. Någon minimiålder vid avgången är däremot ej föreskriven.

Enligt utskottets mening torde de grunder, som i anslutning till 1935 års bestämmelser om ålderdomsunderstöd fastställts för beviljande av ersätt-

ning till växelstationsföreståndare, vilka entledigas på grund av växelstations automatisering, i stort sett få anses väl avvägda med hänsyn till de speciella anställningsförhållandena för ifrågavarande personal. Att för växelstationsföreståndare, som entledigas i anledning av växelstations automatisering, tillämpa andra regler för tjänstårsberäkning o. d. än som gälla för föreståndare, som avgått av åldersskäl utan samband med automatisering, skulle sannolikt vara mindre välbetänkt. På sätt framhålles i departementspromemorian, skulle nämligen åtskilliga komplikationer kunna uppstå vid tillämpning av olika bedömningsgrunder i förevarande fall. På grund härav torde det icke vara lämpligt att, såsom ursprungligen föreslogs av telegrafstyrelsen och jämväl påyrkats i motionen, för förtidsavgångna växelstationsföreståndare tillämpa exempelvis 1934 års s. k. summariska grunder för arbetarpensioneringen; dessa grunder hava ju icke ansetts tillämpliga i fråga om sådana föreståndare, som avgå i vanlig ordning med fullt antal tjänstår.

Det i motionen framförda förslaget sammanfaller även på två andra punkter med det förslag till bestämmelser, som ursprungligen framlades av telegrafstyrelsen men som under utredningen befunnits icke lämpligen böra genomföras. Sålunda innebär motionen, att årligt understöd (pension) skulle kunna utgå även till föreståndare för växelstation med mellan 20 och 34 abonnenter, samt att antalet tjänstår för erhållande av årligt understöd (pension) skulle minskas från 15 till 10 år. Vad beträffar förslaget om årligt understöd åt föreståndare för växelstation med mellan 20 och 34 abonnenter, synes något generellt medgivande om dylik förmån icke böra ifrågakomma, när dessa föreståndare icke äro berättigade till ålderdomsunderstöd enligt 1935 års bestämmelser. Såsom i departementspromemorian framhållits, förekommer det emellertid understundom, särskilt vid de större stationerna i gruppen, att föreståndare kan hava haft huvudsaklig sysselsättning av sin anställning. I dylika fall torde omständigheterna kunna vara sådana, att avskedsersättning enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder knappast kan anses utgöra tillräcklig gottgörelse i samband med förtidsavgång på grund av växelstations automatisering. Enligt utskottets mening synes i dessa gränsfall frågan om en gynnsammare ersättning lämpligen böra av telegrafstyrelsen underställas Kungl. Maj:ts prövning. Vad här-efter angår det i motionen väckta förslaget om en minskning av antalet för erhållande av understöd erforderliga tjänstår från 15 till 10 har utskottet ansett sig icke kunna biträda detsamma. Utskottet vill erinra, att vid tidigare genomförda personalindragningar i samband med organisationsförändringar minst 15 tjänstår i regel uppställts såsom förutsättning för årlig pension.

I ett avseende sträcker sig motionen längre än det förslag, som förelåg till bedömande av statskontoret och finansdepartementet, nämligen i fråga om yrkandet på avskedsersättning jämväl till föreståndare för växelstation

med mindre än 20 abonnenter. I flertalet fall torde det här gälla bisysslor, beträffande vilka befogade krav på ersättning från staten icke kunna framställas. Såsom telegrafstyrelsen framhållit, kan emellertid arbetet vid mindre stationer i undantagsfall vara av så krävande beskaffenhet, att det ger föreståndaren full sysselsättning och alltså motiverar en viss gottgörelse. Utskottet förutsätter, att frågan om utbetalning av avskedsersättning av telegrafstyrelsen i dylika fall underställes Kungl. Maj:ts prövning.

Vad slutligen angår den i motionen särskilt berörda frågan om behovsprövningen vid beviljandet av årligt understöd har utskottet inhämtat, att det sedan år 1935 endast i några enstaka fall förekommit, att växelstationsföreståndare av telegrafstyrelsen förvägrats understöd på den grund, att behov av understöd icke ansetts föreligga. Man torde ock kunna utgå från att även i fortsättningen icke alltför stränga regler komma att upprätthållas härutinnan.

Av det anförda torde framgå, att utskottet icke kan biträda det i motionen framlagda förslaget, som innefattar en fullständig omläggning av de nyligen utfärdade bestämmelserna om ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. Vad beträffar de jämkningar i tillämpningen av dessa bestämmelser, som utskottet funnit lämpligen böra komma till stånd, håller utskottet före, att dessa jämkningar kunna genomföras utan ändring av bestämmelserna.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion II: 141 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 mars 1941.

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Åkerberg, Nordborg, Nilsson* i Mölndal, *Ohlin, Sundvik, Leander* och *Bodin* i Visby;

från a n d r a kammaren: herrar *Holmgren, Paulsen, K. A. Westman, Gustavson* i Västerås, *Andersson* i Munkaljungby, *Hilding, Sundberg* och *Nilsson* i Landskrona.

Reservation

av herrar *Leander* och *Paulsen*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 141, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att till växelstationsföreståndare vid station med mindre än 20 abonnenter, som entledigas till följd av växelstationens automatisering och som efter uppnådda 18 års ålder innehaft anställning som föreståndare eller biträde vid växelstation, skall utgå avskedsersättning vid en tjänstetid av 10 men ej 15 år med 25 kronor, vid en tjänstetid av 15 men ej 20 år med 37 kronor 50 öre samt vid en tjänstetid av 20 år och därutöver med 50 kronor, allt för varje vid stationen befintligt abonnemang, dock med lägst 100 kronor.

P. M.

ang. pension eller avskedsersättning åt växelstationsföreståndare, som entledigas till följd av växelstations automatisering. Jämförelse mellan å ena sidan nu utgående, av Kungl. Maj:t fastställda förmåner och å andra sidan i motionen II: 141 föreslagna förmåner.

Enligt kungl. brev 18/10 1940	Föreståndare för växelstation med 35 eller flera abonnenter			Föreståndare för växelstation med mellan 34 och 20 abonnenter			Föreståndare för växelstation med mindre än 20 abonnenter			
	ålder vid entledigandet	antal tjänstår i en följd före entledigandet	ersättning	ålder vid entledigandet	antal tjänstår i en följd före entledigandet	ersättning	ålder vid entledigandet	antal tjänstår i en följd före entledigandet	ersättning	
	minst 50 år	minst 15 år	årligt understöd med högst $\frac{2}{3}$ av senaste årsink.	över eller 50 år	minst 15 år	avskedsersättning efter 8 kr. pr anställningsmånad	—	—	ingen ersättning	
	under 50 år	minst 15 år	avskedsersättning efter 8 kr. pr anställningsmånad		under 15 år	ingen ersättning				
	under 50 år	under 15 år	ingen ersättning							
Enligt motio- nen II: 141	Föreståndare för växelstation med 20 eller flera abonnenter									
	ålder vid entledigandet		antal tjänstår i en följd före entledigandet		ersättning		över eller 50 år	10—15 år efter 18 års ålder	25 kr. pr abonnemang, dock lägst 100 kr.	
	minst 50 år		minst 10 år efter 18 års ålder samt, om anställningen fått fortgå, minst 15 år vid 55 års ålder		pension enligt kung. 585/1934					
	under 50 år		minst 10 år efter 18 års ålder		avskedsersättning efter 8 kr. pr anställningsmånad					15—20 år efter 18 års ålder
						minst 20 år efter 18 års ålder				